

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน รวมไปถึงปัญหาขยะมูลฝอย ที่จำเป็นต้องได้รับการจัดการที่เหมาะสม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขยายตัวรุนแรงและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขอนามัยของประชาชน และเพื่อตอบสนองต่อนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540 - 2559 อันได้กำหนดแนวทางที่จำเป็นเร่งด่วนในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดทดแทนได้ให้เข้าสู่สภาพสมดุลของการใช้และการเกิดทดแทน และกำหนดแนวทางการแก้ไข จัดภาวะมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียงและความสั่นสะเทือน มลพิษและสิ่งปฏิกูล สารอันตราย และของเสียอันตราย ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติในอนาคต (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ม.ป.ป.) ปัญหาขยะเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลยกขึ้นมาเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งขณะนี้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีการจัดทำแผนแม่บทเพื่อจัดการและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและต้นแบบจากต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะ ซึ่งอาจต้องออกกฎหมายควบคุมการเกิดขยะตั้งแต่ต้นทางด้วยประชากรที่เพิ่มขึ้น การสำรวจของกรมควบคุมมลพิษ โดยสำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย ได้ดำเนินโครงการสำรวจข้อมูลขยะมูลฝอยทั่วประเทศ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ จำนวน 7,782 แห่ง ในการจัดทำแบบสำรวจและการลงพื้นที่ ที่ภาคสนาม พบว่ามีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้น ประมาณ 26.774 ล้านตัน มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยจำนวน 4,179 แห่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่มีการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยจำนวน 3,603 แห่ง (สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ. 2557) ในปี 2558 ปริมาณขยะมูลฝอยทั้งประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 อยู่ที่ประมาณเกือบ 27 ล้านตัน อัตราการสร้างขยะมูลฝอยต่อคนเพิ่มขึ้นจาก 1.11 เป็น 1.13 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ขณะที่ขยะมูลฝอยเพียงร้อยละ 30 ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง และนำกลับมาใช้ใหม่หรือรีไซเคิลอย่างจริงจัง ทำให้มีขยะตกค้างและเป็นปัญหามากถึง 30 ล้านตันต่อปี ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี (กรมควบคุมมลพิษ, 2558)

จังหวัดกาฬสินธุ์ประชุมหาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะบ่อฝังกลบขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งเริ่มฝังกลบขยะมูลฝอยมาตั้งแต่ปี 2550 ปัจจุบันต้องรับภาระฝังกลบขยะในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์เองวันละ 32 ตัน และจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงอีก 27 แห่งรวมปริมาณขยะมูลฝอยกว่าวันละ 51 ตัน การป้องกันและแก้ปัญหาวิกฤติขยะมูลฝอยล้นบ่อฝังกลบ โดยทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันลดปริมาณขยะ ทุกครอบครัวในแต่ละชุมชนต้องนำขยะกลับไปใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยลง โดยให้ อปท. จัดทำแผนปฏิบัติการและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (สำนักประชาสัมพันธ์จังหวัดกาฬสินธุ์,

2557) องค์การบริหารส่วนตำบลแจนแลน อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการพูดคุยกับตัวแทนชุมชนพบปัญหาการจัดการขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดเก็บขยะทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ปริมาณขยะไม่น้อยกว่าวันละ 2 ตัน ขยะที่ได้จากครัวเรือนเป็นขยะที่ไม่มีการคัด ทำให้ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น เจ้าหน้าที่ในการจัดการขยะต้องใช้เวลาในการจัดเก็บขยะมากขึ้นในแต่ละวัน ขยะที่เพิ่มมากขึ้น เกิดจากครัวเรือนไม่แยกขยะที่สามารถนำไปใช้ใหม่ หรือขายได้ออกจากกัน เช่น ขวดพลาสติก ขยะอินทรีย์ เมื่อปริมาณขยะที่ไม่ได้คัดแยกเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้พื้นที่รองรับขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่เพียงพอในปัจจุบันและอนาคต

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถคัดแยกขยะและของเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการขยะของชุมชน ปรับปรุงกระบวนการที่ก่อให้เกิดการลดปริมาณขยะของชุมชน และชุมชนสามารถนำขยะกลับมาใช้ใหม่หรือสร้างมูลค่าเพิ่มจากการจัดการขยะโดยชุมชนได้ ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการวิจัยนี้ คือ ถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการขยะในครัวเรือนและสร้างเครือข่ายการจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ว่า “ทุกคนบนแผ่นดินไทยมีขีดความสามารถ สังคม สิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อสุขภาวะ” ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ดีและสังคมที่ดีจะส่งผลต่อสุขภาวะของคนในชุมชนนั้นๆ ด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการขยะในครัวเรือนของชุมชนตำบลแจนแลน อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อลดปริมาณขยะสะสมในครัวเรือนของชุมชนตำบลแจนแลน อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย การหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการขยะและลดปริมาณขยะสะสมในครัวเรือนของชุมชนตำบลแจนแลน อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตประเด็นของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

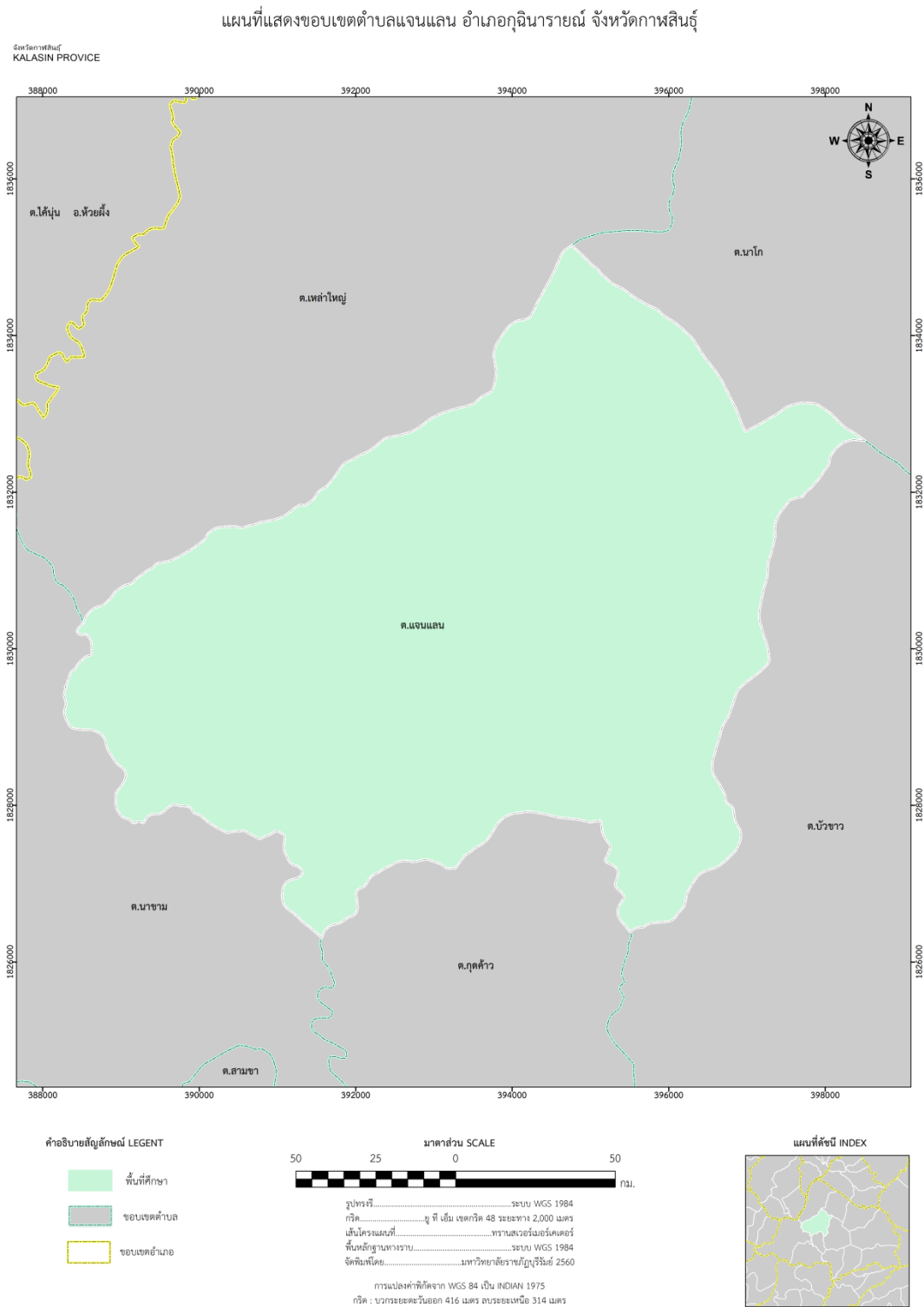
- 1.1 การมีส่วนร่วมของชุมชน
- 1.2 รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การวิจัยเน้นการศึกษาในพื้นที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตตำบลแจนแลน อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

3. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยนี้ดำเนินการระหว่างเดือน มกราคม 2560 ถึงเดือนธันวาคม 2560

ภาพที่ 1.1 แผนที่แสดงที่ตั้งของตำบลแจนแลน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

4. กลยุทธ์การวิจัย

กลยุทธ์ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ แบ่งเป็น 5 ระยะ คือ

- ระยะที่ 1 การเตรียมนักวิจัย เตรียมพื้นที่เป้าหมาย วางแผนการดำเนินงาน
- ระยะที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทพื้นที่และสังเคราะห์ข้อมูล
- ระยะที่ 3 ติดตามผลและสังเคราะห์ผล
- ระยะที่ 4 ถอดบทเรียน และสรุปบทเรียน
- ระยะที่ 5 วัดผล ประเมินผล และสรุปผล

นิยามศัพท์

รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง วิธีการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางจากแหล่งกำเนิดไปจนถึงการกำจัดและการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อลดปริมาณขยะ มีคัดแยกประเภทขยะ การจัดเก็บ การขนย้าย การกำจัด การใช้ซ้ำ การนำกลับมาใช้ใหม่ การทำปุ๋ย ตลอดจนการมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

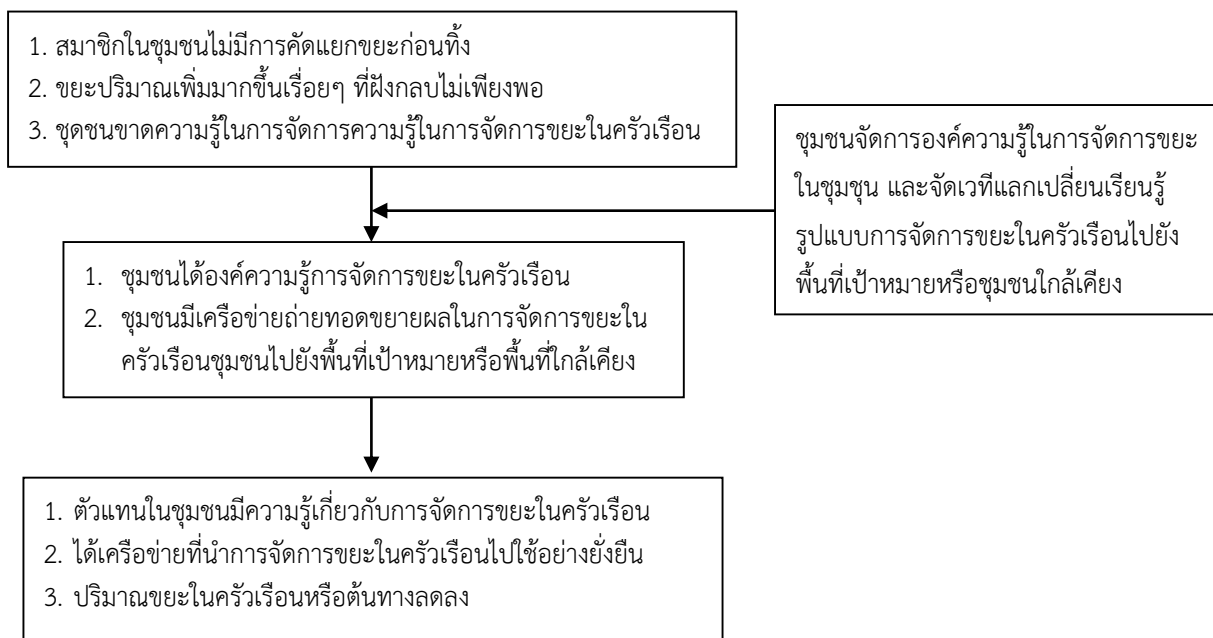
การใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย หมายถึง การนำขยะมูลฝอยในครัวเรือนหรือในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การนำขยะอินทรีย์มาทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยอัดเม็ด นำมาเลี้ยงไส้เดือนผลิตน้ำหมักมูลไส้เดือน การนำขยะพลาสติกมาแปรรูปเป็นของใช้ การนำกลับมาใช้ซ้ำ การนำเศษผ้ามาแปรรูปเป็นของใช้ในบ้าน เป็นต้น

การมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง ความคิด ความรู้สึกที่เห็นความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะ รู้จักคัดแยกขยะตามประเภทก่อนทิ้ง ลงถังขยะ การมองเห็นประโยชน์ในการนำขยะมาใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ เลือกใช้วิธีการกำจัดขยะที่ถูกต้องตลอดจนลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่สร้างขยะและมลพิษ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการจัดการขยะในครัวเรือนของชุมชนตำบลแจนแลน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. ปริมาณขยะสะสมในครัวเรือนของชุมชนตำบลแจนแลน อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิด